

Lögnkampanjen krossad

Den 9 januari 1952 började ingenjör Torsten Kreuger, då ägare av Stockholms-Tidningen och Aftonbladet, i dessa organ en av tidningsledningarna stödd kampanj som gick ut på att familjen Bonnier, närmast bokförläggare Tor Bonnier, under det andra världskrigets mörkaste år skulle ha sökt sälja sina företag och i första rummet Dagens Nyheter till det nazistiska Tyskland. Kampanjen hör till de hätskaste som någonsin bedrivits i svensk press. Det antydde att familjen Bonnier begått landsförräderi, och dess främste medlem liknades vid Judas Iskariot som sålde sin heder för trettio silverpennningar. Då Dagens Nyheter reagerade mot denna kampanj och påpekade den totala bristen på bevis för de framförda uppgifternas riktighet överhöljdes tidningens ledning med smädelser och förklarades vara redskap för familjen Bonnier.

Vi påpekade under denna strid att vi inom Dagens Nyheter redaktion utgått från att några aktstycken — förvanskade eller feltolkade — legat bakom anklagelserna; "att framtälla så oerhörda anklagelser utan antydning till dokumentarisk bevisning syntes alltför orimligt". Men hur var det verkliga läget då kampanjen började? Besked härom ges i protokollet över ett polisförhör med ingenjör Kreuger 1 april 1958. Vi citerar, med några uteslutningar utan betydelse, frågorna av stadsfiskal Berndts-son och svaren av ingenjör Kreuger i denna punkt:

B: Det var någon gång i januari 1952 som ingenjör Kreuger i pressen gav ett meddelande om att dom skulle ha utbjudit sina tidningar till Tyskland för sex millioner dollar... Vad visste då ingenjör Kreuger i anslutning till att detta publicerades?
K: Ja, jag hade något brev om det...

B: Ja, vad var det för brev då, som gjorde att ingenjör Kreuger kunde säga att detta är inte några rykten utan faktiskt sanning?
K: Dom har ju spridit ut så mycket om mig. Det var ju bara något som jag slängde ur mig, det var inte så viktigt...

B: Det slängde ingenjör Kreuger ut då som svar på deras... Men vad var det för bevisning som ingenjör Kreuger då hade?

K: Ja, då hade jag ingenting, men sen kom ju det här.

Det otroliga förhållandet är alltså att intet som helst material fanns till stöd för beskyllningarna då kampanjen igångsattes. I det följande framkom visserligen en del påståenden och uppgifter från skilda personer, lockade av de möjlighe- ter som här erbjöd sig, men

ingenting som rimligen kunde tolkas ens som ett indicium på att anklagelserna var riktiga. Trots detta fortsatte kampanjen under månader. Ansvaret för denna gemenhet vilar i första rummet på ingenjör Kreuger. Men det var förnedrande att en rad journalister i de nämnda tidningarna ställde sig till hans förfogande och att andra underlät att inskrida och säga sin mening om vad som skedde. Det bör betonas att — utom på en punkt — de båda nämnda tidningarnas nuvarande ledning inte har någon del i detta ansvar.

I december 1957 återkom ingenjör Kreuger till sina påståenden, och han sökte denna gång stödja dem med dokumentariska bevis. Genom en underlig och stötande bestämmelse i det avtal vari hr Kreuger överlät sina tidningar till Landsorganisationen var det för honom möjligt att i en av dessa tidningar, Aftonbladet, få sina aktstycken och sina kommentarer publicerade. Sammanlagt har fem dokument företetts: ett brev till bankdirektör Jacob Wallenberg daterat den 27 juni 1940 och undertecknat Tor Bonnier, ett handskrivet meddelande utan adressat och datumangivelse undertecknat Marc. Wallenberg, ett brev till bokförläggare Karl Otto Bonnier daterat den 18 juni 1940 och undertecknat Marc. Wallenberg, ett brev till prinsen av Wied, vid denna tid tysk minister i Stockholm, daterat den 12 oktober 1940 och undertecknat Tor Bonnier, en provisionsförbindelse av den 27 juni 1940 undertecknad med firmanamnet Albert Bonnier. Samtliga dessa skrivelser innehöll uppgifter eller förklaringar som tydde på att familjen Tor Bonnier, närmast bokförläggare Tor Bonnier, under det angivna tidskedet skulle ha sökt få sina företag och särskilt Dagens Nyheter sålda till Tyskland.

Den nu avgivna polisutredningen, som på annan plats utförligt refereras, visar med utomordentlig klarhet att de tre först nämnda av dessa aktstycken är förfälskningar. Det är onödigt att kommentera polisens bevisning, vars bindande karaktär ingen torde kunna bestrida.

Beträffande de båda sistnämnda dokumenten är situationen i viss mån en annan. Det ena av dessa papper påstås vara ett brev till prinsen av Wied i vilket bokförläggare Tor Bonnier erbjuder sina intressen till försäljning. Brevet är maskinskrivet, och någon

möjlighet att fastställa huruvida själva namnteckningen är äkta finns inte. Handlingen är skriven på brevpapper som vid denna tid fanns inom firman Bonnier. I polisutredningen sägs därför endast att "någon objektiv bevisning om denna handling är äkta har ej kunnat finnas". Varje människa som läser utredningen torde emellertid bli övertygad om att handlingen inte är äkta — varmed ingen kritik riktas mot polisens deklaration som endast innebär att full legal bevisning inte kan nås. Tor Bonnier har förnekat att han skrivit handlingen. Handlingens innehåll är speciellt orimligt: Tor Bonnier skulle till den tyske ministern ha skrivit "att vi äro villiga frånträda samtliga våra intressen i Sverige, inklusive Bonniers förlag och tidningen Dagens Nyheter, mot gottgörelse som vid senare förhandlingar kan komma att bestämmas. Härvid förutsättes dock att fri överfart till Amerika garanteras." Här till kommer att man vid ett sammanträde inom tyska beskickningen den 26 november 1940 enligt ett förut publicerat protokoll tog upp till diskussion frågan om familjen Bonnier vore "beredd att sälja". Såsom stadsfiskal Berndtsson framhöll under förhöret med Kreuger skulle ju ett dryftande av denna fråga ha varit meningslöst om prinsen av Wied fått ett brev från Tor Bonnier av angivet innehåll. "Om prinsen av Wied hade fått en sådan här skrivelse av Bonnier, han var ju närvarande vid sammanträdet, så borde han väl ha sagt att detta är ingenting att diskutera." Dessa förhållanden, i förening med bevisningen om de tre förstnämnda papperens karaktär av förfälskningar, ställer det utom tvivel att även här en förfälskning föreligger.

Detsamma gäller den provisionsförbindelse underskriven med Albert Bonnier som firmateckning vilken skulle ha av-

givits den 27 juni 1940. Tor Bonnier förnekade att han undertecknat handlingen. Betecknande är också att provisionsförbindelsen utfärdats samma dag som den bevisligen falska fullmakten till Jacob Wallenberg. Då polisen även i detta fall förklarar att inte "någon objektiv bevisning kunnat finnas" är detta naturligt med hänsyn till att en bindande juridisk bevisning visat sig omöjlig, men ingen lär betvivla att handlingen är oäkta.

Något åtal med anledning av vad som skett kan inte väckas. Ingenjör Kreuger har sagt sig vara i god tro i fråga om handlingarnas äkthet, och någon objektiv bevisning för att så inte varit fallet kan självfallet inte presteras. Man kan milt uttryckt säga att ingenjör Kreuger förfarit med oerhörd vårdslöshet, att hans goda tro varit alltför lätt förvärvat, men man kan inte hävda att han i all sin ondsinhet juridiskt varit i ond tro. Frågan om annan person är juridiskt ansvarig för befattning med handlingarna kan inte heller lösas genom anställande av åtal; det har ej kunnat visas annat än att Kreuger, såsom han uppger, erhållit handlingarna senast i januari 1953, och ansvar för missbruk av handlingarna före denna tid kan på grund av preskriptionsbestämmelserna inte utkrävas.